

V 4. razredu ljudske šole v Globokem, leta 1914.
Fototeka Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana

Ljubljani. Pod vodstvom mentorice izr. prof. Almirė Sadar so pri predmetu Modni stilizem študenti in študentke pripravili projekt Moda ljubljanskih srednješolcev. Projekt je bil predstavljen kot spremljevalna prireditev ob razstavi »Kaj naj oblečem za v šolo?« in prikazuje spontanost, različnost, inovativnost in svojevrstnost oblačenja ljubljanskih srednješolcev, ujetih pred različnimi srednjimi šolami in na ljubljanskih ulicah.

Tema razstave o oblačilnem videzu v šolstvu je raznolika in večplastna, hkrati pa je vsakomur blizu in bolj ali manj poznana. Saj

Pogled na razstavni prostor.
Fototeka Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana

se najbrž še spominjate tiste bluze in jopice, ki ste jo nosili za v šolo, ali tistih novih kavbojk, ki ste jih dobili iz Trsta? Poglejte na šolsko fotografijo, kako ponosno ste jih nosili!

Najpomembnejša naloga šole v zgodovini je, da učence nauči brati in računati in še mnogo drugih stvari, ki jih v življenju bolj ali manj potrebujejo. Vendar je šola še veliko, veliko več: preplet medsebojnih odnosov, časa in družbe. Tudi obleka v šoli je sestavni del vseh teh dogajanj in na oblekah učencev in učiteljev se zrcali odsev časa, v katerem so nastale in živele.

»TRAPISTI IZ RAJHENBURGA«

Razstava v Mestnem muzeju Krško, 20. april 2011–2013

V Mestnem muzeju Krško so 20. aprila 2011 odprli občasno razstavo »Trapisti iz Rajhenburga«, ki bo na ogled do končanja obnove gradu Rajhenburg do začetka leta 2013. Takrat je na gradu predvidena postavitev nove razstave, na kateri bomo predstavili tudi vse v muzejskem depozju shranjene dragocene predmete.

Grad Rajhenburg je postal leta 1881 dom menihov trapistov, ki so po razpustu samostana Dumb v Franciji iskali nov dom. Našli so ga za grajskimi zidovi, kjer so zaživeli tiho, Bogu in molitvi posvečeno življenje. Red trapistov je bil ustanovljen leta 1664 v Franciji, v samostanu La Trappe, kjer je opat Rance reformiral tedaj propadajoči red cistercijanov in v življenje menihov ponovno uvedel stroga pravila meniškega življenja. To je kontemplativen red, ki poglobljeno razmišlja o Bogu in verskih resnicah.

V samostan Rajhenburg so trapisti prišli pred 130 leti. Na predvečer obletnice njihovega prihoda smo odprli razstavo, na kateri sta predstavljena njihovo življenje in delo v Rajhenburgu, v samostanu Marije Rešiteljice, kot so menihi poimenovali novi dom.

Denar za nakup gradu je prispeval brat Gabriel Giraud, sin bogatega tovarnarja svile iz francoskega Lyona, ki ga imenujemo ustanovitelj samostana v Rajhenburgu. V novoustanovljeni samostan so prišli trapisti iz samostana Dumb, ki ga je francoska oblast razpustila, ker menihi niso imeli dovoljenja za delovanje. Kmalu so začeli v meniške vrste vstopati mladi slovenski fantje. Po šolanju v samostanu in raznih preizkušnjah, s katerimi so dokazali, da je bila njihova odločitev o vstopu v ta strogi red pravilna, so postali patri ali bratje. Patri so bili izšolani duhovniki, bratje pa so se izučili določenega poklica. Oboji so se držali reka »moli in delaj«. Njihov delovni dan se je začel v zgodnjih jutranjih urah, ob enih ali dveh, in je trajal 16 ur. Dnevno so okrog šest ur posvetili molitvi in se približno toliko časa ali celo več ukvarjali z ročnimi opravili. Upoštevali so pravilo, da si vse, kar lahko, izdelajo sami. Imeli so vse vrste obrtnih delavnic, ukvarjali pa so se tudi s poljedelstvom, z živinorejo, s sadjarstvom, z zeliščarstvom, vinogradništvom, s proizvodnjo sira in od leta 1896 tudi s proizvodnjo čokolade in likerjev. Življenje in delo

* Irena Fürst, zgodovinarica in sociologinja, kustodinja, vodja enote Brestanica, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 8280 Brestanica, Cesta izgnancev 3, E-naslov: irena.fuerst@guest.arnes.si

Osrednji del razstavnega prostora.
Foto: Nina Sotelšek, Krško, 4. 5. 2011

Čokoladni izdelki in kalupi.
Foto: Nina Sotelšek, Krško, 4. 5. 2011

trapistov je potekalo v tišini, saj so se strogo držali prepovedi pogovarjanja, ki jo zahteva njihov red. Za lažje sporazumevanje so se naučili posebne znakovne govornice.

Trapisti so prenesli k nam izkušnje francoskega kmetovanja. Na obsežnih posestvih so nasadili različne kulture in začeli uporabljati stroje, ki so jim olajšali delo in obenem v naše kraje prinesli napredek. V Posavje so že leta 1929 pripeljali prvi traktor in leto pozneje kombajn. Čeprav trapisti niso jedli mesa, so zgradili hleve in redili plemensko živino: konje, krave, svinje in kokoši. Meso in mesne izdelke so prodajali ali z njimi plačevali usluge krajanom. Edini proizvod živalskega izvora, ki so ga tudi sami jedli, je bil sir trapist. Sir so izdelovali po francoski recepturi, strogo varovani skrivnosti.

Z nakupom gradu so trapisti kupili tudi vinograde na Sremiču. Iz Francije so prinesli kvalitetne sorte vinske trte, jih nasadili v sremiških vinogradih in iz njih pridelovali kvalitetno, tudi peneče vino. Bili so prvi na našem vinorodnem območju, ki so začeli škropiti vinsko trto z modro galico proti peronospori in streljati v oblake z možnarji proti toči.

Nedvomno pa so bili trapisti prvi, ki so na Slovenskem začeli proizvajati čokoladne izdelke. Po izgradnji stavbe so že leta 1896 začeli s pravo industrijsko proizvodnjo. Čokolado so proizvajali že v Franciji, kjer so tudi kupili vse stroje in jih pripeljali v Rajhenburg. Tovarno sta spravila v pogon patra Avgust in Celestin. Najprej je stroje poganjal bencinski motor, ker pa je bila ta energija predraga, so na potoku Brestanica zgradili lastno hidroelektrarno z zmogljivostjo 50 KW; to je bila najstarejša elektrarna na enosmerni električni tok na Spodnjem Štajerskem. Da so lahko energijo shranili, so zgradili še akumulacijsko postajo. Takoj na začetku obratovanja so poslali na šolanje v Francijo slovenskega fanta, njihovega gojenca Štefana Mohorka ali brata Ludvika, ki se je specializiral za proizvodnjo čokolade; le on je poznal celoten postopek proizvodnje. V začetku so izdelali 6 do 10 ton čokolade letno, največ, 50 do 60 ton, pa v letih 1937 do 1939. Da so bili čokolada in čokoladni izdelki zelo kvalitetni, potrjuje podatek, da je čokolado pri njih kupoval tudi dunajski

cesarski dvor. Franc Jožef jim je leta 1912 podelil priznanje za kvaliteto izdelkov in častni naziv »Imperial«, ki je postal blagovna znamka njihovih proizvodov. Zaščitni znak izdelkov je bil lev. Izdelovali so različne čokolade in čokoladne dražeje in jih pakirali v lične škatlice. V izredno lepe škatlice so pakirali tudi kitajski čaj, ki so ga uvažali in prodajali. V sklop njihovih prodajnih izdelkov pa vsekakor sodijo tudi likerji, ki so jih začeli izdelovati že leta 1896. Liker so izdelovali iz kakava, grand in trapistin liker pa iz zdravilnih rož.

Med drugo svetovno vojno so grad Rajhenburg zavzeli Nemci in v njem uredili preselitveno taborišče za izgon Slovencev. Tudi del trapistov so, ker so bili izobraženi, izgnali na območje Neodvisne države Hrvaške, kjer so svoje zatočišče poiskali v samostanu trapistov Marija Zvezda v Banja Luki. Drugi menihi, ki so jih Nemci zadržali, pa so morali zanje delati kot civilni delavci. Po vojni, ko so se izgnani menihi vrnili, je samostan deloval še dve leti, nato pa je bil leta 1947 red trapistov ukinjen, grad pa nacionaliziran. S proizvodnjo čokolade in likerjev je po razpustu samostana v Rajhenburgu nadaljevala Rajhenburška okrajna tovarna, ki se je po preselitvi v Soteljsko pri Krškem preimenovala v Tovarno čokolade in likerjev Videm Krško. A ti proizvodi niso bili narejeni po recepturah menihov trapistov, saj jih ti niso želeli razkriti.

Trapisti so imeli v isti stavbi kot čokoladnico tudi svojo tiskarno. V enem prostoru je bila črkostavnica, v drugem pa tiskarna. Tiskali so knjige, brošure, razglednice, cenike, etikete in nalepke, skratka vse, kar so potrebovali. V tiskarni so bili litoželezni stroji za tiskanje, obrezovanje, stiskanje in šivanje. Med vojno so Nemci odpeljali vse tiskarske stroje v Celje, po vojni pa so jih pripeljali nazaj. Ob nacionalizaciji leta 1947 so tiskarske stroje odpeljali v Krško, v tiskarno bratov Rumpret, in pozneje v Tiskarno Krško.

Trapisti so kot napredni in umni gospodarji močno vplivali na svoje okolje. Zaposlili so mnoge krajane, revežem so nudili pomoč in hrano ter sodelovali pri vseh pomembnih dogodkih in prireditvah v kraju. Kljub življenju v osami so živeli s krajem.